

als van Gods
als van Zijn
diepte gaande
de den dorst
ler aarde, dan
nels, oolevaars
s en de jonge
aande om hun
verk van Gods
an in de over
rbeid, getoond
n het 23e vers:
en naar zijnen
er wel op be-
m omvattende
n God, op den
lder Gods niet
begrip arbeid
tere en geheel
toegekend.
de heer Rup-
hij dezen term
geen zijn goed
e nog niet veel
id gezien met
medezeggen-

len Heere, dat
wega in dezen
van genoem-
sing met volle
i kansel afge-
van „is niet
ft eigener be-
veloven“, alsof

wege de leer-
niet alleen en
i avondmaals-
de huiskamer.
ep? Het voor-
elijk gewerkt!
l kwam, werd
er van de ker-
er was, af te
n doen; maar
est direct was
it van voor-
orst — laten
nemen!
leke geest, die
kweekt. Toen
inkwam tegen
daarin terecht
ars, S.D.A.P.-
regel van ker-
j meenen, niet
want te zijnen
i en vermaan

Juli 1944 werd
zonden (nadat
s gehouden!):
a van Rijswijk
genomen heb-
achte bezoeken
recht, dat zijn

rdt geacht de
Feenstra tot
zetten,

aet drie maan-
gen en bidden
dwaling zijns
het verstriken
der, de schor-
m opgeheven“.
classis en zoo
ld over deze
aar wie daar-
oend antwoord
44, waarin zij
ft van 16 Dec.
e kerken niets
okken leeruit-
ing is“, terwijl
t, daarop ern-
g de hand te
door ambts-
t alleen in den
k in lezingen,
te worden na-

haar dwang-
it. Het vonnis
L. DOEKES.

schap voor dien arbeidenden stand. Want tot dien stand zijn te rekenen zowel de ambachtsman als zelfstandige alleenwerker, de zelfstandige ambachtsman met één of meer knechts, de dienstbode en de werkster, de winkelfuffrouw, de knecht van den schoenmaker en slager, de loopjongen, de land- en fabrieksarbeider enz. Deze evenwel alleen zijn niet daaronder te rekenen, want breidt men deze onderscheiding uit tot alle werkers in loondienst, dan vallen daaronder ook de kantoorbediende, de voorman en de fabrieksbaas, de bedrijfsleider en de ingenieur, ja zelfs de directeur. Men rekent de laatste stellig doorgaans niet daartoe, doch dit feit wijst er reeds op, dat wij met dien term arbeidenden stand met een weinig omlijnde, zwevende en niet zakelijk afgegrensde onderscheiding en benoeming te doen hebben, waarbij ook al weer de standverschillen in den éénen arbeiden- den stand komen opduiken. Een nog maar oppervlak- kige bezinning op den term arbeider b.v. kan ons het- zelfde leeren. Men kan spreken van zelfstandige ar- beiders en arbeiders in loondienst, van hand-arbeiders en hoofd-arbeiders, van opdrachten uitvoerende en van toezienende, leidende arbeiders. Moeten die allen nu gerangschikt worden tot den arbeidenden stand? Moeten die allen nu geacht worden recht te hebben op en ook op te komen voor hun rechten op economi- sche medezeggenschap? Dat wil dus zeggen, de winkel- juffrouw bij den kruidenier, de dienstbode in de huis- houding van mijnheer en mevrouw, de timmermans- knecht bij zijn baas, enz? Wanneer de arbeidende stand recht heeft op economische medezeggenschap, dan zal deze vraag niet anders dan bevestigend beantwoord kunnen worden. Nu is het wel bekend, dat de winkel- juffrouw en de dienstbode, de knecht van den slager en den schoenmaker zich niet druk maken over hun recht op economische medezeggenschap, terwijl anderen dit voor hen evenmin doen. Hetzelfde kan worden ge- zegd van fabrieksbazen, bedrijfsleiders en ingenieurs; ook kantoorbedienden maken zich over deze zaak, wanneer ik op eigen, tamelijk breede ervaring mag af- gaan, doorgaans niet bijster druk. Letten wij op het Wetsontwerp voor de Ondernemingsraden, dan zien wij dat dit de medezeggenschap in de onderneming als regel wil laten beginnen bij zaken met minstens 25 werknemers. Ook dit is een weinig principieele, alleen in het getal haar kracht zoekende wijze van positie- kiezen in deze materie der economische medezeggen- schap. De zaak wordt nog merkwaardiger, wanneer wij er aandacht aan geven dat lid 6 van artikel 6 van dit Wetsontwerp aangeeft: „Bij reglement kan worden be- paald dat 't hoogere leiding gevende personeel, voor zoover dit geacht kan worden door den voorzitter (d.i. 't hoofd of den bestuurder van de onderneming, G.) te zijn vertegenwoordigd, van de uitoefening van het kies- recht of ook van de kiesbaarheid is uitgesloten“. Dit betreft dan een mogelijke uitsluiting van kiesrecht of kiesbaarheid voor den Ondernemingsraad, waarin de economische medezeggenschap in het bedrijf tot praktische gelding zal komen in de onderneming vol- gens het Ontwerp. Merkwaardig, die onderscheiding van dat „hoogere, leiding gevende personeel, voor zoover dat geacht kan worden door den voorzitter (onder- nemer) zelf te zijn vertegenwoordigd“. Dit alles wijst er zeer duidelijk op, dat de zaak van de economische medezeggenschap voor den in loondienst arbeidenden mensch, (naar het mij voorkomt de wijdste begrenzing) op weinig principieele wijze wordt nagestreefd. Het is dan ook verder een opvallend verschijnsel, dat niet alleen de winkelfuffrouwen, dienstboden en arbeiders bij een baas met één of slechts weinig knechts, hun zaak van economische medezeggenschap niet voor zich aan de orde zien gesteld, noch er zich druk over maken,

hetzelfde kan ook worden geconstateerd ten aanzien van fabrieksbazen, bedrijfsleiders, ingenieurs, chemici in de fabriekslaboratoria, kantoorbedienden, kantoor- chefs en procuratiehouders. Hoe is dat te verklaren? Het te geven antwoord werpt plotseling een verras- send licht op deze zaak: Omdat deze allen in meerdere of mindere mate al- deel hebben aan de medezeggenschap. 't Bovengenoemde wetsontwerp noemt dit dat zij door den ondernemer reeds zijn vertegenwoordigd, dus geen eigen aparte stem in het kapittel meer behoeven. Wat leert dit ons? Dat economische medezeggenschap voor den arbeidenden stand of voor de vakbeweging feite- lijk geen zaak is, die er nog komen moet, doch die er reeds overlang is. Deze medezeggenschap is er evenwel niet bij een elk, die aan het arbeidsproces deelneemt en is er bij hen, die medezeggenschap bezitten en uit- oefenen, niet in gelijke mate. Dit ligt in den aard der zaak. Deze medezeggenschap in de onderneming wordt bepaald door de plaats, die men in dat arbeidsproces inneemt, de plaats door God besteld en aangewezen. Wij erkennen immers, dat er ongelijkheid is onder de menschen, die gerespecteerd moet worden, er zijn ge- zagsdragers en gezagonderhoorigen, God heeft dat Zelf zoo bepaald. Hij heeft bepaalde menschen met gezag over anderen bekleed, den een tot rentmeester over uitgebreide goederen van Hem gesteld, en den ander op een nederiger plaats tot Zijn dienst geroepen. Wij stelden vast, en dit Ontwerp van Wet geeft er de stilzwijgende bevestiging van, dat de economische medezeggenschap in de onderneming er in feite is. De figuur van den ondernemer, die als een dictator alles leidt en beslist is een in het bedrijfsleven voor een goeden gang van zaken volkomen ondenkbare en on- bestaanbare figuur bij ondernemingen van eenigen omvang. Deze ondernemer heeft zijn procuratiehouders, zijn kantoorchefs, zijn bedrijfsingenieurs, zijn bedrijfs- leiders, zijn fabrieksbazen e.d. die in delegatie van gezag met hem de onderneming in onderdeelen van het economisch beleid dirigeren. Verder gaande kan men zeggen, dat het kantoorpersoneel doorgaans ook deel heeft aan die economische medezeggenschap, daar men het kantoor gevoegelijk kan zien als het administra- tieve orgaan, waardoor de ondernemer zijn onder- nemerstaak uitoefent. Het is dan ook zoo gezien, over- eenkomstig de bestaande werkelijkheid in de onder- nemingen, verantwoord te concluderen, (wij spreken thans uitsluitend over de medezeggenschap in de onder- nemingen, niet over die in grootere economische verbanden als bedrijfsgroepen of bedrijfsschappen e.d.) dat de elsch van economische medezeggenschap van den loontrekkenden arbeidenden stand een volkomen overbodige, wijl reeds vervulde elsch is, mits men die economische medezeggenschap maar laat in handen van de uit- hoofde van hun gezagsfunctie daar- voor bekwaam te achten en der- halve aangewezen personeelsleden in de onderneming. In zelfs zeer belangrijke onder- deelen van het ondernemersbeleid alsook bij aan- zienlijke, zakelijke transacties in de onderneming, be- rust praktisch de door den ondernemer gedelegeerde zeggenschap bij die bepaalde gezagsdragers, de pro- curatiehouders, de chefs, de bedrijfsleiders, ingenieurs en fabrieksbazen. In dit dagelijksche overleg van den ondernemer en zijn medewerkers functioneert deze bepaalde medezeggenschap van hen. Zeer zeker rust bij den ondernemer de uiteindelijke bevoegdheid en verantwoordelijkheid, voor zoover bepaalde gezags- dragers in de onderneming niet zelf of in samenvoeging met anderen eigen bevoegdheid in de onderneming hebben verkregen.

P. GROEN.

TOT „ENTSCHEIDUNG“ BRENGEN III (Slot)

En nu de laatste vraag, die ons gesteld is in ver- band met ons advies, om wel te stemmen, ook dit jaar. Men heeft terecht uitgaande van de gedachte, dat ik tot degenen behoort, die tegen de huidige A.R. Par- tij en haar ethisch en confessioneel verval bezwaren heb, gevraagd: is het ooit van God gecoorloofd, van twee kwaden het beste, of althans het minst kwade, te kiezen? Mag men ooit iets doen waarvan men weet: 't is wel niet heelemaal goed, maar..... allo dan maar? De vraag verstaan we. Maar ze heeft ons niet ge- schokt. We meenen, dat ze licht misverstand wekt. Dat misverstand ligt dan in het woord „kwaad“. „Kwaad“ immers kan beteekenen: zondig, maar het kan óók beteekenen: n a d e e l i g. „Minder kwaad“ wil in 't ééne geval zeggen: wél zondig, maar niet zóó erg zondig als wat anders (hier ligt de roomsche en farizeeuwse onderscheiding van lichtere en zwaardere zonden voor de deur). Maar „minder kwaad“ wil in het andere geval zeg- gen: m i n d e r n a d e e l i g. Nu geloof ik mèt mijn correspondenten, dat we n o o i t m ó g e n zeggen: „allo dan maar“ in het eerste geval. Maar ik geloof (misschien wórdten we 't samen daarover nog wel eens), dat we d u i z e n d m a a l niet anders k u n n e n zeggen dan „allo dan maar“ in het tweede geval. Naar mijn meening is nu de eerste vraag, die ons

bij de zedelijke daad van een eigen wilabepaling (no- pens de stembus, of anderszins) voegt: w a t z i j n d e f e i t e n ? Die vraag heeft altijd voorrang. Als ik op een bepaald moment iets doen moet, of anderszins (b.v. door iets te laten) o p d e w e r - k e l i j k h e i d m o e t i n g r i j p e n, dan moet ik de mede door mijn daad kómdende werkelijkheid, voor zoover het aan mij ligt, trachten te beheerschen door, en naar Gods Woord. Maar daartoe kan ik alleen dan geraken, ik kan daar eerst aan beginnen als ik weet, wat de gegeven realiteit van het h e d e n i s. Anders kamp ik in de lucht. Welnu — feit was, dat anno Domini Juli 1948 wij, gereformeerden „van Amersfoort“, n i e m a n d hadden, die ONS KON VERTEGENWOORDIGEN in de Tweede Kamer. Ik laat in het midden, of dit van een nalatigheid kwam, ja dan neen. Eveneens laat ik onbesproken, of het een volgende maal anders zal dienen te zijn. Ieder weet: e r w a s n i e m a n d a a n g e w e z e n. Dat nuchtere feit was de con- crete werkelijkheid. We stonden dus voor de vraag: wat nu? Voorop stond: e r K W A M E N H O N D E R D menschen in de Kamer. Al hadden alle menschen van „ons“ hun bijlet in de bus gestopt zonder het te heb- ben ingevuld, e r z o u d e n t o c h h o n d e r d menschen in de Kamer komen. We mogen daar niet over mopperen; want ook wij hebben de grondwet

aanvaard, en willen dus ook zelf, dat die honderd er komen. We zouden het óók verfoelen, als wij, vrijge- maakten, een heirleger van kandidaten hadden, en als dan anderen uit puren „Ekel“ tegen ons hun bijlet oningevuld teruggaven, en als deswege ons voordeel in de zetelwinst zou worden geannuleerd. We zouden dan ook zelf zeggen: geef ons volk de honderd man, en gun ons de winst van den door anderer wegblijven te onzen gunste veranderden kiesdeeler: bijbel en con- stitutie (grondwet)! Wij stonden dus voor de keus: van al die candida- ten er één kiezen, óf geen. Een andere mogelijkheid was er niet. Zegt nu iemand: ik aanvaard de consequentie, en stem van al die kwade rakkers er géén één, dan vraag ik hem: aanvaardt u w e r k e l i j k d e con- sequentie? Die zou déze zijn: u stemt niet; u wilt, dat alle geloovigen u navolgen; u wilt dus a l l e e n d e o n g e l o o v i g e n l a t e n s t e m m e n. Dat beteekent dus, dat er straks h o n d e r d m a n komen, allemaal afgezanten van ongelovigen. Z e k o m e n e r t o c h, en dit met uw eigen goedvin- den. Hebt u den moed? Ik niet. Hier is, geloof ik, één van die gevallen, waarin we van twee „kwaden“ het minst kwade moesten kiezen. De werkelijkheid laat ons herhaaldelijk geen andere mogelijkheid. En de concrete werkelijkheid is neerslag van Gods verborgen wil. Daarvan heb ik nota te nemen, om dan den volgenden stap van mijn voet te nemen overeenkomstig Gods geopen- baarden wil. We stonden niet voor een v r i j e k e u s i n k e r k e - l i j k e vertegenwoordiging, doch voor een al of niet meedoen in de v o l k s vertegenwoordiging. En op vertegenwoordiging van het volk hebben wij altijd prijs gesteld; we hebben ze geëischt, sedert de fran- sche revolutie. En ook nog in 1945 contra Schermer- horn. Op basis der K.O. staande, mocht ondergetee- kende in 1942 den kerkeraad van Kampen vragen: stel de classis voor, dat zij de particuliere synode verzoeken, haar aan de kerkelijke „grondwet“ ontrou- we revolutionaire afgevaardigden TERUG te roepen. Dan is 't afgelopen met dat samenkomen der revo- lutionairen (de Heer Schouten bedenke, dat wij in 1942 zeiden in de kerk: bijbel en „grondwet“, en vandaag dit nog zeggen — tegenóver hem). Maar staande op de grondwet van den Staat der N e d e r l a n d e n zullen we nooit mogen zeggen: stuur die honderd ongelovigen naar huis, tenzij dan, dat ze de grondwet schenden. Maar als ze eenmaal in grooter percentage dan anders gekozen werden door de onthouding der geloovigen, dan zijn ze straks grond- wettig gezeten in de colleges der volksvertegenwoor- diging en mág ik ze vandaar niet helpen weghalen. Men zegge mij niet: ja maar, eens zal 't zoover komen..... als de antichrist er is; dan kunnen we geen mensch meer kiezen; dan is iedereen grón- dig mis en ook in de breedte mis. Ik aanvaard dat, — VOOR DAN. Want DAN zal a) d e g r o n d w e t van den staat (lees: den wereldstaat) tegen ons zijn; en we zullen geboycot wezen b i j g r o n d w e t s d e c r e e t. Maar op 't oogenblik STAAN wij nog parmantig te zwaai- en met de grondwet der Nederlanden, en willen niet geboycot wezen. En dán zal b) inderdaad het geen verschil meer maken, wie den boel regeert. Dan zijn ze toch alle- maal hetzelfde. Toch allemaal gelijkgeschakeld. Toch allemaal „anti“-christelijk. Maar ik durf niet zeggen, dat 't precies hetzelfde is: 100 communisten of 100 zoocals ze vandaag er zijn. Ik zie wel ellendige capi- tulaties voor „rood“. Maar ik zie nog geen gelijk- schakeling. Daarom wou ik er bij zijn. Toen het ging om v o l k s vertegenwoordiging. Ik wou er bij zijn, eer de gelijkshakeling komt. Om ze te helpen tegenhou- den. En voorts: omdat ik het „m i n d e r k w a d e“ nooit in l i j d e l i j k h e i d aanvaardden mag, doch p r o b e e r e n moet tot het betere te geraken, daar- om heeft „Amersfoort“ gezegd: we zullen zien of het een volgenden keer noodig is, zelf een kandidaat voor te dragen ter keuze voor de volksvertegenwoordiging. Daar zijn we nu over aan 't denken. Maar overigens denke niemand in illusies. Indien er ooit een man speciaal van „ons“ in de Kamer ko- men zal, dan zal óók die man dáár in c o n c r e t e beslissingen moeten t e r a d e gaan met andersdenkenden. Het is v e r s t a n d i g z o o i e t s o p t i j d t e b e d e n - ken. Ik kan me situaties indenken, waarin men zegt: liever turksch, dan paapsch. Maar er zijn óók situaties, waarin ik spreek: liever paapsch, dan turksch. Kan ik ze beide weren, dan graag. Maar als ik er in elk geval twee op mijn dak krijg? Dan wordt de zaak anders. En als ik weet, dat, ingeval ik niets doe, e r t w e e turken komen, en á n d e r s misschien één turk en één paap, omdat er toch twee menschen komen, wel, dan zal ik moeten nagaan, of in een be- paalde periode (b.v. van grondwetsherziening) die paap misschien iets helpt tegenhouden, dat de turken anders ons allen tot blijvende schade zouden afnemen. Daarom was Amersfoort, geloof ik, wijs: rustig